

До питання про правове регулювання складання висновків спеціаліста у кримінальному провадженні (на прикладі підготовки висновків спеціалістів-криміналістів Національної поліції України про встановлення генетичних ознак невпізнаних трупів)

Володимир Юсупов

доктор юридичних наук, професор, головний спеціаліст-криміналіст управління криміналістичного забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України, м. Київ, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5216-4144>, e-mail: yusupov1vv@gmail.com

Катерина Юсупова

доктор філософії в галузі права, старший викладач кафедри кримінальної юстиції, Національна академія внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, адвокат, м. Київ, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8508-3516>,
e-mail: yusupova_lawyer@ukr.net

Розглянуто повноваження спеціаліста щодо складання письмових висновків і довідок у кримінальному провадженні. Аргументовано, що висновки й довідки спеціаліста є таким джерелом доказів у кримінальному процесі, як документи. Окремо розглянуто підготовку спеціалістом-криміналістом Національної поліції висновку про встановлення генетичних ознак невпізнаного трупа. Показано можливості застосування такого документа під час установлення особи загиблих військовослужбовців України, тіла яких передано в порядку репатріації, а також швидкого встановлення особи людей, загиблих унаслідок ракетно-бомбових ударів російської армії.

Ключові слова: спеціаліст; спеціаліст-криміналіст; висновок спеціаліста; довідка спеціаліста; ідентифікація невпізнаних трупів.

On the Issue of Legal Regulation of the Preparation of Expert Opinions in Criminal Proceedings (on the Example of the Preparation of Opinions by Forensic Specialists of the National Police of Ukraine on the Establishment of Genetic Characteristics of Unidentified Corpses)

Volodymyr Yusupov, Kateryna Yusupova

The authority of a specialist to draw up written conclusions and certificates in criminal proceedings is considered. It is argued that the conclusions and certificates of a specialist are such a source of evidence in criminal proceedings as documents. The preparation of a conclusion by a forensic specialist of the National Police on the establishment of genetic signs of an unidentified corpse is separately considered. The possibilities of using such a document in establishing the identity of deceased Ukrainian servicemen whose bodies were transferred for repatriation, as well as in quickly establishing the identity of persons killed as a result of missile and bomb strikes by the Russian army, are shown.

Keywords: specialist; forensic specialist; specialist's opinion; specialist's certificate; identification of unidentified corpses.

У Кримінальний процесуальний кодекс України (далі — *КПК*) в жовтні 2024 року внесено зміни: запроваджено повноваження спеціаліста надавати довідки, висновки з питань, що належать до сфери його знань, щодо ідентифікації особи, зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, слідів вибуху або пострілу, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, сильнодіючих лікарських засобів (п. 9 ч. 4 ст. 71 *КПК*) [1]. Згідно з кримінальним процесуальним законодавством довідки, висновки та інші документи спеціалістів належать до документів за умови наявності в них відомостей, зафіксованих за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо, які можуть бути застосовані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження (ст. 99 *КПК*) [2]. Отже, висновок спеціаліста та інші передбачені в кримінальному процесуальному законодавстві документи спеціаліста є одним із джерел доказів, вони мають важливе значення в кримінальному процесуальному доказуванні.

З метою практичної реалізації зазначених вище новел кримінального процесу науковці та практики здійснюють напрацювання нормативно-правових механізмів у вигляді розроблення підзаконних актів з реалізації повноважень спеціаліста зі складання довідок і висновків. Зокрема, у Головному слідчому управлінні Національної поліції України (далі — *ГСУ НПУ*) розроблено проєкт Порядку організації діяльності спеціаліста щодо ідентифікації особи,

зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, слідів вибуху або пострілу, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, сильнодіючих лікарських засобів в органах (підрозділах) НПУ, який затверджуватиметься наказом Міністерства внутрішніх справ України (далі — *МВС*). У ньому містяться положення про підготовку висновків і довідок спеціалістів про проведення ідентифікації тих чи тих об'єктів.

З-поміж одних із напрямів унормування ідентифікації особи спеціалістом, визначено основні принципи, завдання та організацію діяльності спеціалістів-криміналістів щодо ідентифікації невпізнаних трупів за генетичними ознаками (геномною інформацією) в органах (підрозділах) НПУ. Передбачається, що процесуальною підставою проведення спеціалістом ідентифікації невпізнаного трупа буде постанова слідчого. Під час відповідного дослідження спеціаліст буде застосовувати інструментальні методи, технічні прилади й засоби, зокрема прилад *ANDE 6C*. За результатами проведеної ідентифікації наданих об'єктів біологічного походження спеціаліст складає висновок, до якого в додатку може розмістити звіти, графіки, діаграми, таблиці, мультимедійну інформацію. Строк проведення ідентифікації визначається ініціатором і не має перевищувати 10 календарних днів, якщо ініціатором не встановлено іншого обґрунтованого строку з урахуванням складності її проведення. Організаційно-методичний супровід складання висновків спеціаліста за ре-

зультатами ідентифікації здійснюється уповноваженими підрозділами центрального органу управління поліції, зокрема управлінням криміналістичного забезпечення ГСУ НПУ.

Під час ідентифікації невпізаного трупа спеціаліст визначає його генетичні ознаки (геномну інформацію), порівнює отримані дані з інформацією, наявною в базах даних НПУ та МВС України, або встановлює за генетичними ознаками родичів безвісти зниклих осіб.

У слідчій і судовій практиці склалася тенденція щодо ідентифікації невпізанних трупів одним із надійних методів — дослідженням їхніх ДНК-профілів. Ідентифікація відбувається як за зразками ДНК-профілів, що містяться у відповідних базах даних, так і під час порівняльного дослідження зі зразками живих осіб — ймовірних родичів, які добровільно надають потрібні біологічні об'єкти. В Україні вже існує певне «правове поле» щодо застосування геномної інформації під час ідентифікації особи.

По-перше, це Закон України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» [3].

У ст. 2 цього Закону зазначено, що законодавство України про державну реєстрацію геномної інформації складається з Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК, Кримінального кодексу України, Закону України «Про захист персональних даних», цього Закону та інших законів України, а також інших прийнятих на їх виконання нормативно-правових актів [3].

Ч. 1 ст. 4 цього Закону передбачає, що державна реєстрація геномної інформації проводиться з метою ідентифікації невпізанних трупів людей, їх останків та частин тіла людини; ч. 5 — державна реєстрація геномної інформації полягає у внесенні до Електронного реєстру відомостей про генетичні ознаки людини та визначених цим Законом знеособлених персональних даних про особу; ч. 6 — держателем Електронного реєстру є Міністерство внутрішніх справ України [3].

Відповідно до п. 5 і 6 ч. 1 ст. 5 цього Закону обов'язковій державній реєстрації підлягає геномна інформація невпізанних трупів людей, їх останків та частин тіла людини, відомості про виявлення яких унесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань або відображено в постанові про початок досудового розслідування, винесеній у порядку, передбаченому ст. 615 КПК; установлена з раніше відібраних біологічних зразків осіб, зниклих безвісти, або біологічного матеріалу з особистих речей осіб, зниклих безвісти, відомості щодо яких внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань або відображено в постанові про початок досудового розслідування, винесеній у порядку, передбаченому ст. 615 КПК.

Право на використання геномної інформації (ст. 16 цього Закону) надається: 1) керівникам прокуратур та органів досудового розслідування; 2) прокурорам; 3) слідчим; 4) дізнавачам та ін. [3].

По-друге, у п. 15 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»

передбачено, що поліція відповідно до покладених на неї завдань уживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; установлює особу за невпізнаним трупом; здійснює відбір біологічного матеріалу осіб та встановлює його генетичні ознаки (геномну інформацію) у випадках, передбачених законодавством [4].

По-третє, зазначимо й наказ МВС «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС» [5].

Відповідно до цього наказу тривалий час в Експертній службі МВС функціонує облік генетичних ознак людини. Оперативно-пошукові колекції формуються з ДНК-профілів: 1) осіб, які підозрюються або звинувачуються в учиненні злочинів, узятих під варту, засуджених у випадку їхньої добровільної згоди; 2) біологічних слідів, вилучених при ОМП, зокрема, за фактами безвісного зникнення осіб, проведення інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; 3) невпізнаних трупів.

Реалізація нормотворчих ініціатив ГСУ НПУ про організацію діяльності спеціаліста щодо ідентифікації особи, зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, слідів вибуху або пострілу, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, сильнодіючих лікарських засобів забезпечить правові підстави (підзаконну нормативну основу) професійної діяльності спеці-

алістів-криміналістів, насамперед, надважливої сучасної проблеми про ідентифікацію невпізнаних трупів, передусім загиблих захисників і захисниць України, жертв ракетно-бомбових атак, скоротить час установлення особи трупа. У подальшому висновки й довідки спеціаліста можуть лягти в основу висновків експертів у кримінальних провадженнях, зокрема тих, під час розслідування яких відбувається встановлення особи невпізаного трупа за генетичними ознаками.

Перелік джерел посилання

1. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо оптимізації діяльності спеціалістів у кримінальному провадженні : Закон України від 09.10.2024 р. № 4009-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4009-20#n23> (дата звернення: 11.09.2025).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 11.09.2025).
3. Про державну реєстрацію геномної інформації людини : Закон України від 09.07.2022 р. № 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text> (дата звернення: 11.09.2025).
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 11.09.2025).
5. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України : затв. наказ. МВС України від 10.09.2009 р. № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text> (дата звернення: 11.09.2025).